

**ЛЮДМИЛА
ГЪАМИДОВА**

Людмила Гъамидова къу-
рагъ райондин Къурагърин
хуьре дидедиз хъана. Адан
30 йис я. Махачкаладин
эцигунардай техникум акъал-
гъарай Л. Гъамидовади
ДГУ-дин филологический фа-
культет келна кутьягна.
Шиирар кхьинал Людмила-
дин рикI, гъеле школада
келзавайла, алайди тир.

**ЛЮДМИЛА
ГЪАМИДОВА**

ИКРАМ

Икрамзава за зун къекъвей рекъериз.
Гъар рекъи гъар жуьре къуват гана заз.
Икрамзава за межлисриз, къуьлериз.
Нафт эличай руьхъвери экв ганай чаз.

Икрамзава жуван къулан гумадиз
Жуван дидед гъили чрай фуазни.
Икрамзава хайи чилин дагълариз,
Зарзалади ацадарай къвалазни.

Икрамзава жув тахъанвай чилериз.
Дустаризни гъелелиг чир тахъанвай.
Икрамзава жув текъвенвай рекъериз,
Багъларизни гъелелиг цуьк татанвай.

Икрамзава стхавилин сурариз,
Дидейризни нагъв аламай вилерал.
Икрамзава зегъметчийирин тIварариз.
Инсанвилиз, абур гъанвай чилерал.

ЗАЗ КІАНДА

Заз кІанда зун шаир хъана
Художникдин къатІун аваз.
Заз кІанда зун ашукъ хъана
Сулейман хъиз чуьнгуьрни гваз.

Къекъведа зун Шарвили хъиз
Пагъливандин къадамралди.
Алцум ийиз дуьнья михъиз
Пушкина тур каламралди.

Чијре хъиз за бегьер кIватIда
Лежбер хъана чиле цайи.
Цайлапан яз цавар къатIда
Къурумсахар тергиз фейи.

Заз кIанда зун шаир хъана
Художникдин къатIун аваз.
Заз кIанда зун ашукъ хъана
Лезги чуьнгуьр хурал алаз.

Дагъви рушан къилихъ галай
Келегъа яз хъуьредай зун.
Дагъви рушан тупIалдаллай
Са нур хъана къекъведа зун.

ДИШЕГЪЛИЙРИЗ

Агъзур йисар идлай вилик ханва зун
Агъзур йисни хъижеда мад чилерал.
Вахтунни заз вичин сирер бахшнава,
Вахтунин экв ала физвай рекьерал.
Зи вахтуниз хъуьрезва бахт, викIегъбур.
Зи бахтуниз хъуьрезва вахт, викIегъбур.

Дегъзаманайрин ахварни хиял тир
Чун яшамиш жезвай гъакъикъат къенин.
Чи къастари, чи умудри гъанва гуьж,
Тебдил жемир вилик пад яхъ и рекъин.
Таяр-туьшер, зи кIанибур, викIегъбур.
Вахар-рушар, къастар кIеви зирекбур.

Ракъун шлём пелез гъана хъуьрезвай
Занжурралди кутIунна жув мягкемдиз.

Мертебайрин кылел лиф хьиз къекъвезвай
Зегьметдив икІ женг чІугвазвай уьтквемдиз
Аферин квез, дишегълияр, викІегъбур.
Аферин квез, зи кІанибур, зирекбур.

ХъуьчІе яракъ, кылел бармак, погонар,
Чекмедивди чил гатазвай дерт чуькъвез,
Сергьятдал вун Ватан хуьдай къвазнама
Ислягъвал ви мурад хъана чаз хъчез,
Гевгъер хътин жув михъиз хуьх, дишегъли.
Уьмуьр патал жув хциз хуьх, дишегъли.

ТАХЪУЙ

Ким авачир хуьрни тахъуй
Хъвер алачир пІузарни.
Диде дахъай кІвални тахъуй
Ам галачир йикъарни.

ГУЪМБЕТ

Шалдин са пад къуьнел алай къулайсуз,
Муькуь падни галчукнавай баладихъ.
И гуьмбетдин вилик акъваз гъар юкъуз,
Шехърай вилер. Нагъв чуьнуьхмир далдадик.

Рехивал туш шалдин кІаник рехи чІар.
Ам ялаврин руьхъ я кылел ацукъай.
Селлер фейи архар хътин биришар...
Агаж хъанвай чин, пурни хьиз амукуьай...

Тарар хътин дамарар а бедендин.
ЛапІ тийизвай вилер, кайи шемер хъиз.
Велед фейи рекьер я агъзур патахъ,
Сенгерар я рухвайри атІай чпиз.

Аквазвани синераллай лекъвер хъиз
Чинал накъвар. Стхавилин сурар я.
Къекъуыгъ, инсан, тІар тежервал и чилиз
Ам ивини гъекъ фтІинай фуарар я.

Дидед хуру ругун элкъвей рат хътин
Умудсуз я, явларзамач аллагъдиз.
Булутарал фейи сел хъиз сес вичин
Катна фенва каинатдин панагъдиз.

Инсаниятдин баркалла Дидедиз,
Дегиш жеч ам мад хтайтІани селлер.
Къван хъиз кІевиз, къван хъиз кисна, агъурдиз,
Къванци хъиз эхзамай тІарвилер, дердер!

ПАРТИЯ

Вун ялав я ленинизма куыкІуырай
ЛукІвал кайи каторгайра женгера.
Вун фяле я баррикада туыкІуырай
Коммиссар я иви хъчей сенгерра.

Вун гъахъвал я, жегъилвал я несилдин.
Валди алем шадвилилди ацІанва.
Вун къегъялвал, гъалибвал я девирдин
Душмандин къаст Ленина хъиз къатІанвай.

Къин къазва ваз инсаният амай къван
Ви ялавдин нур туьхуърдач рикІери.
Агрессор терг хъийиз физма, килиг кван
«Интернационал» бубайрин сесерин.

ЧИЛ ВА ИНСАНАР

Зи чил, зи накъв зун алай
Ваз тІар тахъуй, зун явашдиз къекъведа.
Зи чил, гуърчег, зун алай
Ваз, дидедиз аял хъиз, зун хъуърда.

Зи чил, рикІиз чими тир
Буна даим инсанар вал чІугвазва.
Ваз ви девлет чІехи тир
Ви зегъметчи инсанар яз аквазва.

ЛАГЪ...

Бес тушни, лагъ, зун хъаначни
Диде чилиз ухшар аваз.
Бес тушни, лагъ, зун алачни
Диде чилел иеси яз.

ЭСЕР Я

Каинатди акъул-жамал
И чилелай къачурди я.
Алимрини гъар са камал
И чилелай къачурди я.

Жегьил шайр гаф жагъуриз
Чи дагъларихъ рекъе гъатда.
Ашукъарни зур къалуриз
Межлисарин юкъвал гъалтда.

Къулан йифер малумариз
Рахада тек кӀекер чина.
МуьтӀуьгъ тахъай залумариз
РикӀер ава анжах чина.

Заз гьикӀ жеда ибур вири
Хайи чилин эсер зи.
Дуьньядавай рикӀер дири
Зи мехъерал мугъман жери.

КЫСМЕТАР

Ви къисмет зи къисметдава,
Ви къисметдин зун я къуват.
Гъар шейиниз къимет ава,
Зун инсан я, вун зи такъат.

Ваз къуллугъиз тежез мажал
Диде хъиз вун кӀан я, масан.
Зун инсан я, хас я ажал.
Вун зи сурни кӀвал я, Ватан.

ЗУН ХАЙИ ЧИЛ

Зун хайи чил лагъайла, заз гагъ жеда
Са къужах къван чка яз зи къеб хъайи
Дидеди зун тангаралди кӀунай.

Зун хайи чил лагъайла, заз ван къведа,
Дагъларинни, яйлахринни къил рехи,
Къветрен булах курум-курум шткъунай.

Зун хайи чил мурад я чи атайрин
Рагъ гъапав къаз кІан хъайи чаз экв патал,
Синидаллай шуърбет авай шуъше хъиз.
Ам баркалла женгер я чи бубайрин
«Авроради» гъужум авур рехъ патал
Чилин шарда ислягъвал хуър къеле хъиз.

Зун хайи чил лагъайла, заз аквазва
Фуни партал, карни кеспи вилик квай
Зи къужахдиз на вегъенва, ацІузва.
Зав сир вугуз веледдив хъиз рахазвай,
Заз кІан я вун чан хъиз и зи рикІик квай,
За ваз Диде хайи йикъалай лугъузва.

ЗУН ФЯЛЕ Я

Зун фяле я. Гъар са кардин бинеда
Зи зегъметдин гуъзелвални чагъ ава.
Зун фяле я. Зун екъечІай синерал
Зи такъатдин, зи зегъметдин рагъ ала.

Зун фяле я. Къабар ала гъилерал.
Зи бедендин гъар са дамар рахазва.
Зи чекмеяр алай гужлу кІвачерал
Хкъур гъарнал бахтунин кІус алазва.

Зун фяле я. Гъар кІвалахда датІана
Заз къуллугъиз фяле хъайи зи рикІ хъиз.
Фялевализ зун чилерал атана!
Фялевили чирна даим вилик физ!

СА РЕХЪ

Школадиз фидайла зун гъвечІизмаз
Гъамишанда гъалтдай зун вал и рекъе.
Рахана зав кылелай кап алтадаз
Фидай вунни къакъан кІвалериз эке.

«Вун гъиниз я?» — акъваздай зун ви рекъел.
Рехъ гудачир за ваз жаваб даганмаз.
«Зун заводдиз», — хуьх лугъуз и гаф рикІел
Хъуьредай вун, заз гъеле хъвер татанмаз.

Гудай за заз им вуч я лугъуз суал.
Фикирдай за ахвар тейиз месикни.
Женг чІугвадай пехилвализ рикІи вал:
«Ажеб гзаф дамах гвачни вичивни?»

Ингъе гила чун къвед ава са рекъе.
Аялдиз хъиз вун къени заз хъуьрезма.
Зи гъил къуна мякъкемдиз на ви гъиле
Къведни санал са заводдай хквезва.

ИНСАН ТАХУЙ ЧИЛЕЛ ГЪЕЙРАТ АВАЧИЗІ

Вахтар физва акваз-такваз, уьмуьр я.
Пеш къурада, жив цІрада авахъиз.
За дуьньядихъ зи муьгъуьббат галчукда
Ухшар гъана селдикай хуьр гуьлгедиз.

Марф жедач хъи чилиз жъвайи харукай.
Ишигълу жеч чуьл йифиз варз алачиз.
РикІ жедач хъи хура тике якІукай,
Инсан кІани муьгъуьббат вахъ авачиз.

Гатфар татуй набататар галачиз.
Къуьдни хъурай живед яргъан галаз, къуй.
Инсан тахуй чилел гъейрат авачиз!
Гъар са касдихъ гъакъикъи дуст галаз хъуй.

ЗАЗ ГЫКІ ЖЕДА...

Заз гыкІ жеда... зун хайи чил
Зи рикІ хъиз я акъваз шехъдай.
Заз гыкІ жеда... зун хайи чил
Зи сес хъиз я алчах негъдай.

ВИШНИ ШИМ

Више вичел ялда текер,
Текервай виш чІугваз жедач.
Муьфтехур инсандин вилер
Зегъметчидин сурал шедач.

Синерикай жеда шимер
Шимерикай синер жедач.
Шимед дагъда жеда къветер,
Гъайиф, ана цуьквер жедач.

Гъар са инсан такабурдиз
Син хъиз цавуз хкаж хъурай.
Инсанвализ рикІе хиял
Къветер хъизни къекъвез хъурай.

Тебиатди шимедкайни
Син хъидайтІа кІандай рикІиз.
Вучиз бязи инсандин рикІ
Шим хъиз куьлуь жеда, вучиз?

КІантІа кѣе хъуй, кІантІа пака,
КІантІа варцар, йисар фирай.
Зи бедендин гъар дамарди
Чилераллай дерт гъам тІуьрай.

Кужумда ам литини хъиз,
Зиян тагуз чарабуруз.
Анжах шадвал пайда вири
Зегъметдив рикІ мукъвабуруз.

ГЪАХЪНИ БАТІУЛ

И кьил, а кьил кѣекъвен чилел
Гъар са нямет дадмиш ийин.
Гуьзгуь хътин муркІад винел
Дад низ чида кагъраба цин?

Куьлуь лацу хтар хътин
ВацІун винел лепедин каф.
Запундикай туп гъикІ ийин
Руг ийидай алчахдан гаф?

Ни лугъуда фугъарадиз
Шумуд ва гъи мурад ава?
За лугъуда инсан чириз
Гъахъни батІул савдадама.

РИКІ

Зи дерт гъамни бахтсузвал ваз аквазва.
Зи шадвални эркинвал вав рахазва.
Чараданни бедбахтвал ваз акурай.

Чараданни хажалат на къатІурай.
ГьакІ хьун патал секинз тач вун хуруда,
Аферин на ваз элдивай къачуда.

Вун дамах гвай жуьже кІек хьиз тахьурай.
Ви хиялдиз ахвар авун татурай.
Хьуьреда вал азгьунарни, пехьерни.
Акатда ви вилик кагьул ламарни.
АкІ хьайитІа гвадарда вун хурудай,
КъатІузва на нянедин пар къачудай.

Буна хирер сагьар хьия алемдин
Секинвални вугумир зи къелемдив.
Хци ая жув турунив гьуьжетиз.
Камаллу хьухь къурумсахриз туьгьметиз,
Атирлу яз хьурай цуьк хьиз хуруда.
Гьуьлераллай шагьвар вуна къачуда.

Вун кІаш хьурай югьди-йифди чад гатар,
Вун мисал хьуй агьвалатдин дад аквар.
Камал яз вун чилел фирай твар хьана,
ЭхкъечІдайвал са анардин тар хьана.
Ашукьринни хурал вакай саз хьурай.
Келегъа хьиз, михьивили наз гурай.

Барут хьиз вун хьиткъинрай цІай хкъурла.
Солдат хьиз вун уьтквем хьуй женг акурла.
БалкІандин хьиз ви жилавар къазва за,
Гьетерихь физ цаварал рехъ тазва на.
Къариблухдин бедбахтвални акурай.
Къариблухди вун панагь яз къатІурай.

Зи шадвални пашманвал, рикІ вибур я.
Чилералдай хажалатар зибур я.

Тebдил жемир, чирагъ хъиз вун экуъ хъуй!
Душман гатаз къирмаж хъиз вун кIеви хъуй!
БалкIандин хъиз ви жилавар къазва за.
Каинатдиз гъахъвал рекъе твазва на.

ШЕМЕР

Шаир Ибрагъим Гъусеноваз

105 Вун бейкеф яз жемир закай. Багъишламиш ая заз.
Зи къуд рекъин арадай вун хиял хъана аквазвай.
...Зун гъинихъ фин... ян гудайла, икрам ая лугъуз ваз
«И чилин гъисс», «Рекъер-хуълер» ...зи фикиррив
рахазвай.

Акъваздай гагъ зи вилик: «Бахтсуз инсан шехъуник
квaз
Шел-хвалда зи рикIи»,— гафар лап гъа вун хъиз
атана.
Агуддай гагъ за рикIиг: «Акьул тIвар я ви
душмандин
Гъиссер—дустар», зи гафар хъиз зал алчуд жез,
ккIана.

Гъар са карда са шартI ава, Ибрагъим, на къатIада.
Лагъ. Инсандин инсанвал ваз гъи шартIунай аквада?
(лагъ мус... лагъ гъи дуьшуьшда)
Кварцелай вун цив ацIанвай мурад хъана элхъвейтIа,
Я дагъарда рагъ текъвезвай шагъвар хъана
къекъвейтIа
(адан шикил дегишда)

Ава, гълебет, гзаф рикІер валай эркин Куьреда,
Амма зун ваг, зи рикІив хьиз, зи яхада рахазва.
Ава, гъелбет, гзаф эквер, хкахъ тейир, Куьреда,
Амма, эквер ви шемерин заз яргъал куз аквазва.

Вун бейкеф яз жемир закай. Багъишламиш ая нз.
Беневшадал гъалчмир на къуъл, тІар жеда рикІ ваз
акваз.

Гуьзгуь хъанва зи хиялриз ви шиирар гъамиша...
Беневшар сирер я хъи рахазмай зав шез, хукъваз...

ЯРАР-ДУСТАРИ

Гъардахъ квехъ са мурад ава, уьмуьр хьиз.
Садаз шадвал, садаз тІуьн-хъун, садаз мал.
Садаз кІан я велед хъунухъ, садаз яр.
Сад игит жер, сад алим жер къастунал...
Садни ава вичин дерт-гъам вегъез зал
Мублагъ чилел чка тежез, хъанваз дар...
Куьтягъ женни мурадар за лугъунал?

Акъваз, абур муьтІуьгъарин за рикІиз.
Пайда за квез тІебиатди шагъвар хьиз!

ЗИ АЧУХ РИКІ...

...Душмандин рикІ кайилани
Ви гел амуькрай.
Дустуниз рикІ гайилани
Ви гел амуькрай.
Чи тарихдин ктабрани
Ви гел амуькрай.
Мел-межлисдин гъисабрани
Ви гел амуькрай.

Гарариз дар дагъларани
Ви гел амуқрай.
Шииррин сих цIарарани
Ви гел амуқрай!

«ГАДА-РУШ»

Зун хайила зи дидедиз лагъанай:
«Куъз руш хана, нубат рухвайринди тир?»
Зун хайила зазни адаз къаланай
РикIинихъ рехъ, мад кIвалера тан тейир...

Туп-лашарал къугъвадайла куъчеда
Заз къуншийри «гада-руш» я лугъудай.
Шиир кхъиз ацукънавай береда
Шаир яни лугъуз мад зун къалудай.

Ахпа ...кIвачи мягкъемдиз чил къадайла
«Куъз я рушаз кIелун»,— жаваб атанай.
За зегъметдин тварар чиле цадайла
«Куъз я рушаз къуллугъ авун»,— лагъанай.

Рушни гада къвед къве цуък я дидедин
Эгер диде, гатфар яз, шад хъайтIа.
Йифекайни зегъметчидиз югъ жеди
Рагъ къведалди къуьнеллай варз хвейитIа.

Зун хайила женигнавай зи уьлкве
Зи дидени руш я лугъуз вичин бахт.
За итимдин рикI хуъзва къе зи рикIе
«Гада-руш» яз, къатIурай зун авай вахт!

ЖЕГЬИЛВАЛ ЗИ

Жегьилвал зи
Гьерекатмир
Катмир залай
Виликди.

Къаб гице зав
Бахтар авай
Сад хьиз пайин
Виридаз.

Вуч бахтарни
Бахтсузвилер
КуматIа лагь
Вилик зи.

Адалатвал
Багьишдай за
Ам авачир
Гьар садаз.

Къаб гице зав
Дуьньядин дерт
Вири санал
Хьвадайвал.

Жегьилвал зи,
Гьерекатмир
Катмир залай
Виликди.

Къаб гице зав
Кьилел кьуна
ЦIайлапанар
Кьадайвал.

Вуч бахтарни
Бахтсузвилер
КуматIа лагь
Вилик зи.

Къаб гице зав
Муьгьуьббатдин,
Пияла хьиз
Гур хабар.

ЦIийи варз хьиз
Жув къалурна
Чинебади
Кат хьимир.

Къаб гице зав
Фижрандинни
Са стIалдин
Дад аквар.

Барабарин
Дуьнья вири
Виридаз гун
Бахт, уьмуьр!

ЖЕНГ

Къайи тІурфан... ругни санал какадрай
Кулуни хъиз гару зи чин гатазвай.
Тіебиатдин ажугъ дерт хъиз аладрай
Марфадин сел жез чІерейрив рахазвай.

Йиф мичІи тир, гъенел гарни пехъи тир.
На лугъуди пагъливанрин женг я им.
Дертлу гару сесиналди векъи тир
Суза ийиз алчудзавай ругни шим.

Зун къвазнавай игис хъана ракларив.
Гагъ жедай заз тіебиат зав кклізва.
Гагъ фидай зун илис хъана гурарив,
Жедай хъи чи эски айван чклізва.

Лагъ, тіебиат, вучиз вун икІ дели я.
Белки рикІин эсерар зи кватІа вак?
Вун хиял хъиз за ачухай дири я,
Къвез гатазвай фикир авай рикІин рак.

Лагъ тіебиат, вучиз вун икІ дели я,
Женг чІугвазвай рикІ хъиз хурун яхадай.
Вун хабар хъиз муьгъуьббатдин дири я,
Гагъ намус жез заз айиб гъиз рахадай.

Заз клан я вун секин хъунухъ, клан я заз.
Вун хиял хъиз тахъуй завди гъужетдай.
Гагъ-гагъ вун икІ делид хъунухъ клан я заз.
Секинсуз рикІ хъиз шартІариз туьгъметдай.

ЛАЛ МЕЖЛИСДИН КЪУНАГЪДА

Зулун пешер, къурай пешер,
авахда куьн таралай.
Тухуда мад ахмакъ гару
къети селдин къужахдиз.
Рахай сесер, лагъай сирер,
зи хиялрин гелерни
Мугъман дахъуй жаваб дагур
лал межлисдин къунагъдиз.

БУЛАХ

ЧIалаг текъвер женжел аял яни вун?
Бес я, булах, авур шелар на гъенел.
Ксус йиф хъиз. Куь къаравул жен къе зун
Экв жедалди ацукъдай лап чи варцел...
Зани рикIин гъиссер текдиз аладрин.
Каинатдиз мурад хъана авадрин.

ВИ ТIВАРНИ ЗАЗ ТАНИШ ТУШ

Вун муркIадин дагълара нхъ къекъвезва?
Вун ахварин хиялрик низ хъуьрезва?
Вун алахъай яд хъиз хулахъ къекъвезва...
Багъишламиш ая на заз
Ви тIварни заз таниш туш.

На гъуьлерин лепейрив сир вугузма.
На гъунедкай цуьквер текдиз атIузма.
На баябан чуьлда мани лугъузма.
Багъишламиш ая на заз
Ви тIварни заз таниш туш.

Ваз кІан ятІа зун уълчуь яз къведани?
Ваз кІан ятІа ви дерт-гъам за недани?
Ваз кІан ятІа закай ви хъен жедани?
Багъишламиш ая на заз
Ви тІварни заз таниш туш.

ВУН КЪАНШАРДИЗ АТАНАЙ

Зун сефилдиз къекъведайла куьчеда
Вун хиялдаваз зав зи рикІ раханай.
Зи фикирри вун къужахур береда
Ваз чидайни? Вун къаншардиз атанай.

Чидайни ваз зи ният вал элкъвейди?
Зун перишан тирди ваз гъикІ чир хъанай?
Чидайни ваз рикІ яхада хъуьрейди?
Зун акурла вун къаншардиз атанай.

Вуч сир чизвай ви а катран вилериз
Ваз килигиз аял хъиз зун амукънай.
Теспача яз... са гаф къведра эзбериз...
Лагъ, вун вучиз зи къаншардиз атанай.

Чидайни ваз вун зи рикІел алайди?
Чуьнуьхмир на акунватІа ахварай.
Чидайни ваз зун и рекъе авайди?
Бес вун вучиз зи къаншардиз атанай?

Ви тІвар къуна рахайтІа зун шиирда
Нарази яз амукъдатІа вун закай?
Зун инсан я. За заз кІани фикирда.
ДахъайтІа вун куьз къаншардиз атанай!?

ТАХСИР ВУЧ Я ЗИ?

Шагъвар хъиз са бейхабардиз акъатай
Гатун дагъдин синерал.
Нурар хъиз са милиз-чимиз агатай
Битмиш жезвай никIерал.
Муьгъуьббатдин атир хъапа аватай
Бейхабар зи сирерал,
Къе сефилдиз на зун туна, за вучин?
Тахсир вуч я зи, тахсир вуч я зи?

Кард хъиз гъвечIи камаралди атана
Кткай рикIин гъиссерик,
Мани хъиз хуш чIаларалди рахана
Ашкъи кутур рикIерик.
ХунбукIдамай цуьк яз гуьгъуьл атIана
Шуьткъевезваз чи кIвачерик
Къакъатна чун а пакамахъ, за вучин?
Тахсир вуч я зи, тахсир вуч я зи?

Гар ятIа вун ери-бине авачир
Ахгатмир зав, ахгатмир.
Сел ятIа вун намус-гъейрат алачир
Ахгатмир зав, ахгатмир.
ТIал ятIа вун дава-чара амачир
Ахгатмир зав, ахгатмир.
Зи назик рикI пузмиш хъайтIа за вучин...
Тахсир вуч я зи, тахсир вуч я зи?

МУРКНИ, ЧИГНИ, ЦУЬК

Мурк жедалди закай къайи
Ви варцин вилик.

Зун гатфарин яд тир чими
Цаварин кІаник.
Шалбуз дагъни, Гималайни
Акунай вилиз.
Гагъ фидай зун ахварайни
Мугъман яз чилиз.

ХъуьтІел гатфар элкъведай хъиз
Элкъвенай зун вал.
Гагъ вацраз рагъ хъуьредай хъиз
Хъуьренай зун ваз.
Гагъ жив хъанай зун ви кІвачик
Шад ийир вилер.
Гагъ хвал хъанай зун ви вилик
Къежирдай гъилер.

Гагъ хважамжам жедай закай
Гуьрчег рангарин.
Вун хъуьрей къван катдай вахъай
Зун. Эхъ зун,
Есир шартІарин...
Вун киснава. Гагъ жеда хъи,
Ахвар яни им?
Вун сефилдиз акурлахъди
Хабар яни им... туьгъметзавай заз
Зайиф рикІин хиялриз?

Вун киснава са дагъ хъана
Акъвазна вилик.
Зун шехъзава рикІ тІар хъана
Чиг яз ви кІвачик.

Къурада зун. Хъфида мад
Циф жез цаварал.

Элкъведа зун. Хкведа мад
Жив яз варарал.
Къекъведа вун мад зи вилик
Къуъл гьалчиз рикІел.
Шехьда, инсан, зун ви кІвачик
Чиг таз ви рекъел.

Анжах сефил вун хьайитІа
Зун шагъвар жеда,
Дар тахъуй ви рикІ.
Залди ви гуьгъуъл хайитІа
Хиял рагъ жеда
ТІар дахъуй ви рикІ.

...Эхь. Зун чиг я цІрун тавур
Ви зайиф кІвачик.
Зи рикІ цуьк я къурун тавур
МуркІадин кІаник.

...ВИ БЕГЪЕРДАЛ

Турши цил хьиз хьанайтІа вун
Битмиш хьайи анарда,
Белки нур яз жедайтІа зун
Ви вилерин дагъарда.

Вун чубарук хьиз татайтІа
Чархачи хьиз гатфарин,
Яланчи* хьиз рикІ атІайтІа
За вагди гьикІ рафтарин.

* Яланчи — цуьк.

Вал ашкѣидин сѣл атурай
Бейхабар са тегьердал.
Зи хиялар на къатІурай
Нурар хъиз ви бегьердал.

КЪАЙДА Я

Марф чилерив агатайла
Бегьер бул жеда.
Чими гатар акъатайла
Гуьзел зул къведа.
РахазватІа сад ара физ
Вахт паталди я.
ХъуьрезватІа руш гададиз
Бахт паталди я.

ЗИ ГЪЕД

Тебиатдиз вичиз хас тир
Даим сир ава.
Я туьхуьрдай, я куькІуьрдай
Вун чирнач чка.
Гагъ зи рикІе акъат тейиз
Залан дерт жеда..
Зун перишан тир береда
Куг зи гъед гена.

Куг, вун зи гъед, цавун аршда
Хкахъ тейиз куг.
Гъар негъенихъ зун гъенелла
Вилив хуьз ви муг.
Гагъ чуьнуьх жез булутарик
Вакай жеда руг.

Аквaзни вун, таквaзни вун
Куг, зи гъед вун, куг.

Куг зи гъед вун икІ гъамиша
Вун ала я заз.
Сир ачухна ваг рахайла
Заз гумир на наз.
Вун ала я и зи рикІиз
Вичин хиял хъиз.
Гъил вегъейла къаз тежедай
Гар хъана катиз

Куг зи гъед вун цавун аршда
Хкахъ тейиз куг.
На къатІузвач зун чилеллай
Тур ваз рикІе муг.
Юлдаш хъанва вун инсафсуз
Вафасуз вацран
Дегишардай вичин суърет
Гъар йикъан, йикъан.

ГЪИНВА ВУН?

Гъар цуькведихъ са ранг жеда вичиз хас.
Гъар ашукъдихъ са ван жеда вичиз хас.
Гъар рикІихъни са чан жеда вичиз хас.
Гъи ранг ала ви вилерал чидач заз.

Чубарукриз хар къвадайла жеда чир.
ЦІайлапанни цав къатІайла жеда чир.
Магъсулари твар къадайла жеда чир.
На тум цанва гъи синерал, чидач заз.

Цуькни кІан туш сир чуьнуьхдай, гьинва вун?
Варзни кІан туш рикІ эгъуьндай, гьинва вун?
Рагъни кІан туш циф туькьуьндай, гьинва вун?
На чан гъанва зи сирерал, чидач ваз.

...ВУННИ ЗУН...

Вун варз хъана къекъвейла зи хиялра
За гъетеркай гам хранай ви кІвачик.

Вун рагъ хъана къекъвейла зи хиялра
Зун цуькверин тапІал хъанай ви рекъик.

Вун къаргъу яз эхъечІайлан зи гелез
За зи рикІин атир цанай ви рекъиз.

.

Зун цІелхем яз кьун тавурла на гъиле
КуькІвей цІай тир вун туьхуьрна за рикІе.

ВИ ХЪВЕР...

Хкахъзавай гъед яз ви хъвер тахъурай,
Зун йиф хъана магърум жада экуьнихъ.
ХъуьтІуьн рагъ хъиз ви хъвер зайиф татурай
Тамарзлу яз чубарукрин сесинихъ.

Битмиш ая ам цуьк хъиз на бахчада,
Бегъер яз за адал жуван бахт тада.

...ЯНИ?

Вучиз нацлар бес цин къене кьуразва,
Тебиатда зул яни?
Вучиз ви сес зав рахарла зурзазва,
Муьгьуьббатдин фул яни?
За хиялрал илигзава нехишар,
Им ялгъузди хъун яни?
Пузаррал хъвер ийимир на дегишар
Зи рикI къене кун яни?

ВУН ПАТАЛДИ

Туькьуьлвилер, цурувилер
Татугайвал уьмуьрдив
Вун паталди я.
Вацран мичIер, рикIин гьиссер
Рахай чIалар шиирив
Вун паталди я.
Къветрен гелер, яру цуьквер
Къацу эквер рекъера
Вун паталди я.
Талгъай сирер, чинебан хъвер
Завди гьатун женгера
Вуч паталди я?

УМУД ЖЕДА

Чуьнгуьрдаллай сим къарсайла
Умуд жеда ам рахадай.
Пенжеридихъ нуькI атайла
Умуд жеда рагъ акъадай.

Марфни рагъ гъуьжетдавайла
Умуд жеда хважамжам къаз.
Умуд жеда вун татайла
Вавди рахаз ахвар акваз...

ЯГЪАЗ ХЪАНАЧ

Чимел йикъан гъавадихъ хъиз
Ягъаз хъанач гъавадихъ.
Вун сефил я заз кихлигиз
НуькІ хъиз шехъай гатфарихъ.

ХЪИПИ РАНГ

Лугъуда хъи хъипи рангар
Къакъатуни лишан я.
Лугъуда хъи хъипи рангар
ДакІанвилиң нуьксан я.

Хъипи перем алаз вуна
Зун селдикай хкуднай.
Хъипи перем алаз вуна
Зун къужахдив агуднай.

ЛАГЪ АШКЪИДИН СЕСИНАЛ

Секин я цав чуьнуьх хъайи вацрахъай
Гъетеривди сирни суьгьбет алахъиз.
Секин я чил, рагъ хъфирла алахъай
Акъвазариз, гъекъ чиг хъана авахъиз.

Лагъ зи мани, лагъ экуьнин сегьердив.
Лагъ зи мани, уяхардай тегьердив.

Секин я гъуъл, лутквеярни кърехрив
Агат хъана са вил ахвар ийизва.
Секин я чуъл, дидеярни веледрив
Игис хъана лай-лай куътягъ хъийизва.

Лагъ зи мани, гъуълуъ ахвар тавурай.
Ви секин сес дидейрини къатІурай.

Секин туш цуък, шагъвар акъаз къекъвезвай.
Рагъ авачиз, шагъвар къетиз рекъида.
Секин туш рикІ вун акурла хъуърезвай
Вун такур югъ зи ашкъидиз рекъида.

Лагъ зи мани, ифей чими ракъинал.
Лагъ зи мани, уяхардай сесинал.

КІАНДАЧ ЗАЗ

Лув гуз течир чубарукдин шарагдиз
Диде экъвез, твар эцигда мецел гъиз.
Ягъалмиш яз, рикІе ажуз кин аваз
Багъиш авур ви муъгъуъббат кІандач заз.

КЪВЕТЕР

Цийи вацран шуькІуъ кІвенкІвер
Тур хъиз гъахъда бушлукхиз буш.
Зегъметчи инсандин гъилер
Къветерлайи жеда заз хуш.

НИЧХИР

Чередикай далда кьуна
Муг цлакай авур ничхир.
Ви рикI ачух зул хъайила
Зи ашкъидкай жада шиир.

АШКЪИДИН РАНГАР

Зи кършидал къай алама, тIебиат зал хъуьрена.
Циферни зал, кьежей рух хъиз, зун чъунуьхиз
вегьена
Вун къуьнерихъ яр хъиткъинай цавун сергъят
вегьана
Хважамжамдин рангаралди зи ашкъидив раханай.

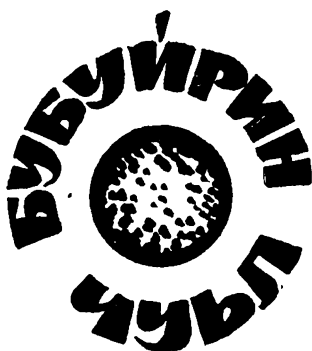
БУБУЯР

Хкудмир на, руш, бубуяр гъич цикай
Назик яру цуьквер хъвер хъиз шуьткъведа.
Лугьумир на зайиф сирер рикIивай,
Цацар хъиз ви гуьгъуьл хериз къекъведа.

Пакизат Фатуллаева 1948-йисуз Сулейман-Стальский райондин Цийи Макьарин хуьре дидедиз хъана. Огни поселкадин школа-интернат акъалтIарай Пакизата ДГУ-дин филологический факультетда кIелна. Шиирар ада 1965-йисалай башламишна кхьизва. Исятда Фатуллаевади Москвадин Максим Горькийдин тIварунихъ галай Литинститутдин 2-й курсунна заочныйдыказ кIелзава.

**ПАКИЗАТ
ФАТУЛЛАЕВА**

КІАМ

Рехъ гуз туна вичиз рехи маргъалрив
Дагъдин хурай авахъзава зирек кІам.
Рахаз тазва гъеле гъвечІи ккІалрив,
Куъз лагъайтІа, гъеле зурба хъанвач ам.

Хабар авач тарихдиз и кІамукай,
Я цар авач ам къалурдай картада.
Тек са лекъре гуъзетзава цавук квай:
Чизва адаз кІаму гъинихъ ялдатІа.

Физва зи кІам куркурди хъиз ширшириз,
Хъел акатиз къванера пел акъурла.
Лигим жез ам фида шумуд версиниз,
Йигин жеда гъуьлуьн лепе акурла.

Какахъда ам селдик гужлу ятарин,
Мугъман жеда дагъдин ширин аваз гвай.
Къудратлу ван ийиз тада чархарив,
Дамах жеда дуьньядив кІам аквазвай...

Қилигайла,заз и кІамун еришдай
Зи мурадрин ухшар къвезва мад ва мад.
Зи мурадни вуч ятІа квез таниш я:
Поэзия — ингъе зи гъуьл, зи мурад!

ДИДЕ, МАРФ, ЧИЛ

Агъ, кІаниди, диде зи,
Вуч сефилдиз килигзава
Марфадиз
ТІвалар-тІвалар къе къвазвай?

Гьуьлер хьанва
Хуьруьн гуьтIуь куьчейра.
Пагь! Аялриз
КIирераллаз къекъвезвай!
Къуру чка амач кайи чилерал!
Кайи чилер...
Акъваз!
КIирер...
Аман, диде,
КIирералла инсанар!
Чи Чил ава ивида,
И Чил ама ивида,
Фахъ галама гумадин ни
Тфенгдин.
Агъ, кIаниди, диде зи,
Вун дуьньядин иеси я лугьуда,
Михъ ая тIун Чилел алай ивиар,
Ам са гъвечIи кагъраба я—
Тур гарданда
Занжур галаз гимишдин.
Квахъ тавурай ви хуралай
ГъвечIи Чил...

КАСПИДИН КЪЕРЕХДАЛ

Гьуьл секин я. Къайи лепе
Къвезва кIвачик къумадлай.
Какахъзава мад ятарик
Хквервал са арадлай.

Чайкадинни гарун сесер
Акъазва зи япара.
Шалбуз дагъдин нефес гваз гар
Ава гьуьлуьн къатара.

Гагъ шагъварди уф гузѡа зи
Булускадин ценериз:
Дагъни Каспий рахазѡа зав
Аялдив хъиз, туьмериз.

Синер! Ятар! Тамаш куь зин
Жегъилвилин хиялриз:
Вуч гѡаз фида зун уьмуьрдиз?
Жаѡаб це зи суалриз.

Бирдан гъуьлуь къалурна заз
Вичин рикӀин чӀехивал.
Ргана каф алаз лепе,
Вуч я адан михъивал!

Ам вичив гѡай Самур ѡацӀун
Аѡазрикай рахана.
Гагъ хкаж жез, гъалч жез кӀевиз
Гъуьлуьн чина къугъѡана.

Бес Шалбуз дагъ? Чулав цифер,
Рагъ кӀевириз къурху гѡай,
Цайлапанар къакъудзаѡач
Дагъди вичин хуруѡай.

Чайка гар хъиз элкъѡезѡа зал,
Жаѡаб гѡаз зи суалриз:
Михъивал!
Гегъенш гъуьлуьн къативал!
Гар цӀутхунна дагъдин хурай:
Къакъанвал! —
Къачу, руш, ви мурадриз!
— Хъухъ уьмуьрдин ѡацӀар ѡуна
Чил ацӀура экверив!

— Хьухъ бахтунин къаравулда,
Вугумир рагъ циферив!

Хьухъ бахтунин къаравулда...
Къакъан, михъи мурадар...
Тухузва за Каспидинни
Шалбуз дагъдин баядар.

Лекъни лепе зун рекъе тваз
Рахазва зи къуьнерихъ.
Салам, уьмуьр! Зи рикъни — шем
Кутур жуван экверикъ!

ИЧЕР — БОКАЛАР

Рикъелламани, зи чъехи буба,
Рагарал кутур са кап алай багъ?
Хуьруькай ийиз Ахцегъар, Къуба,
Чими арандиз некаягънай на дагъ.

Залар атайла рахуриз рагар,
Шим тухудайла селлери вацъай,
Багъда галукъдай ичерин рувар
Истиканар хъиз чехирдив ацъай.

Бегъер хъайила са вуна хвейи,
Вегъез, къежириз зи цъару гинер,
Чимел йикъара чиг аваз хъайи
Хуьруьз гуз жедай на хъипи ичер...

Вири хъфизвай, вунни хъфизвай.
Куьч хъана чи хуьр чи дагълар амаз.
Ичер чехирдив ацъун хъийизвай
Геляйиз рувар, сагърай лугъуз чаз.

Ялгъуз хъайи багъ дагъларин синел,
Цийи уьмуьрар, дустарин межлис.
Уьзуьмрин миже къазва за гъилел
Ичер — бокалар мад рикел хкиз.

КЪУЪЛУЪН ТВАР

Ксанва къуълуън твар
Чилин бедендик.
Ксанва къуълуън твар —
Бала къетлен тир.
Са къални, са тарни
Туш Чилиз багъа
Уьмуьрсуз хъайитла
И гъвечли бала.
Живедин къатарик
Чими нефес хуьз,
Хуьзва ник, рик авай
Хурун кьефес хьиз:
«Гатфар я! Уях хьухъ,
Вахт хъанва бала,
Вун хуьнуьх, уьмуьр хьиз,
Алакьна залай.
Экъечли фад, тамаша
Ракъиниз гуьзел.
Вал темягъ тефий ман
Харарин безет.
Мад за ваз ви рекъиз
Са насигъат гун:
Вил алаз мукалдал
Дарих тирла вун —
Вун надинж чуклулдин
Хура гъат тавуй,

Къадирсуз плузаррал
Балабан тахъуй:
Квадарна бегьердин
Багъа са-са твар
Къугъвада ви тандал
Инсафсуз туплар...
Гатфар я! Уях хъухъ,
Вахт хъанва бала!
Вун хуьнуьх уьмуьр хьиз
Алакьна залай».

ЧАТУН СИРЕР

Ваъ, чун тадачир
А чатун патав,
Рушар я лугъуз...

Устларди чулав,
Экъисна кьве вил
Агудайла чав
Жуьгъендин са кьил —
Перемдин ценци
Къегъебар гатаз
Хуьруьн нуькӀвер хьиз
ЧкӀидай чи цлар.
КӀашунин ванци
Тилисимда тваз
Гьалкъада твадай
Мад чатун раклар.

Чахъай чуьнуьхдай —
ГьвечӀи рушархъай
А чатун сирер.

Хъвер ква гадайрик
Гъилериз гуз куьс
Хайибур хъиз
Чебни чатарик!
Целце твазва ял —
ЧкІизва цІелхем.
Мукалдихъ мукал —
Хара я бегъем.
Йисар алатна,
Чатун сирерай
Акъатна зи кьил:
Чатукай ингъе,
Физва, дуст, килиг,
Чилин шардин гиг,
Къуватлу, мягкъем.
УстІарди, спел
Чугваз капунай,
Гиг мягкъемзавай
Чилин кІапуна!

ЛЕЛЕ

Катзава Чил,
Катзава Чил
Зи леледин еперик.
Гъич са затІни,
Гъич са затІни
Секин туш зи кІвачерик.

Гуьзелар хъиз,
Гуьзелар хъиз
Фад макъамдин къуьлуьк квай,
Тарар, тамар,

Дагъни цифер
Цуьтхуьнзава виликай.

Хъвер кутаз зак,
Зурзаз ава
Зи леле квай мегъуьн тар.
Зуьрнеди хъиз
Зи япара
Суза ийиз ава гар.

Агакъзава
Цавуз леле,
Гъед къазва за гъилелди!
Амма Чили,
Хайи Чили
Мад чIугвазва вичелди!

КЪАКЪАН ЦИФЕР

Наз маса гуз къакъан цифер
Катна дагъдин хурукай.
Тунач чилел секин хъенар,
Арха къуна цавукай.

Агъ, куьз абур акъван яргъаз
И чилихъай къакъатда,
Ахпа хар яз, тIариз адаз
Гуьллеяр хъиз аватда?!

ЧИАГАЙ НУЪКІВЕР

Дереда хъиз гваз къекъвезва аязди
Циф хураваз живер къвайи — такъванвай.
Куъче къунва шедай ванци аялдин:
«Диде, диде! НуъКІвер аку ЧІаганвай!»

Яраб аяз цІуътхуъннатІа рикІикай?
Гъиниз фена хъуътІуън лацу безекар?
Зун куъз шезвач акваз чилел, кІвачик квай
Къиравдавай хъуътуъл, гъвечІи кесекар?

...Хъипи пешер, какахъна цик марфарин,
Гъил гъилел хъиз аватдайла чилерал,
Вучиз нуъКІвер къекъвез фенач гатфарихъ,
Ашукъ хъанач къибледин генг чуъллерал?

ЧІив-чІивдин сес туна сефил гъавада,
Сив хъуъруъриз бегъледик квай (Хъуй тІун мурк!)
ФизватІани йикъар залан жафада,
Масан тирни чІередик квай гъвечІи муг?

...Кисна аял нуъКІвер акваз, хиялдик,
Ботинкадин кІуфал жизни саймишна.
Зи рикІ кузва. Хъанвач гъеле аялдихъ
НуъКІрезни къван рикІ авачир танишар.

ЗИ МАНИ

Агъ, чимизма аял вахтар
Зи хура.
Рагъ акІизва.
Хуър ацІанва сесерив.

Рагъ акІизва,
Яргъа рекъе руг ава —
Арабайрин мурз алай сес
Агакъзава кІвалерив
Къванцин цлар къадгъуниз.
КІунтІарилай фири нек хъиз
Лацан суъруъ алахъна
Ва чкІана кІамариз.
Юг авуна куътягъзава ракъини:
Шим алахай ратІар хътин къаварал
Самун куълер —
Ракъин гулер авахъна.
Зи кифера векъин къалар
АкІанва.
Зи хурудиз чумалрин хар
ЧкІанва.
Къванцин чІере
Агъ, къакъан я чилелай!
Чумалрин цІиргъ
Яргъи хъанва метІелай.
Зун векъелла алванар квай, ламузмай,
Зи пІузаррал мани ала лугъузмай:
— Диде яни и дагъларин деллекчи
(Векъин шеле, какур, хци мукалар)
Рагъ алама — зи играми куъмекчи —
КІватІ хъийида чна квахъай чумалар.
Зун атирлу векъералла
Къурун тавур,
Диде чан!
Рагъ хъфизвач чумал амаз
Жагъун тавур,
Диде чан!

МУЗЫКА

Инсаф ая тІун шаирдиз дагъви,
Зун табийзавай музыкадин сес!
СтІалжемди хъиз кьуруриз иви,
Гагъ къакъудзава гару хъиз нефес.

ТІурфандин кІусни, рагъни — вири гваз
Батмишзава хъи ви селди зи кІвал.
Гъикъван ухшар я, музыка, зун ваз,
Жилав къаз тежер гъиссерин сакІан:

Шез хъайитІа — шез, шедайвал цавар,
Къарсуриз вишдан суст хъайи хиял.
Хъуьрез хъайитІа — атайла гатфар —
Анжах хъуьрервал лап бахтлу аял!

На дамахзава тамарал верхи,
Шалбуз дагъ я зин илгъамдин булах.
Зид гъуьжет я вав, вун ятІан чІехи:
Музыка я зун! Музыкадин вах!

ЗИ ХУЪР КСАНВА

Рагъ хъфена ксурна хуър
КъепІербанда рагарин,
Я пек, я танг алачир хуър
Яргъандик ква цаварин.

Секин я хуър, ксанва хуър,
Серин нефес акъадриз.
Экв жедалди уях я вацІ
Лайлайдин сес аладриз.

Мад ракъини теменар гуз,
Куз-куз, вичин саягда,
Пакамахъ зи ксанмай хуър
Мад хкъада къужахда.

ГАТФАР

Пенжер ахъа я,
Галамач ахвар.
Ширин хиялар
Гъатнава рикӀе.
Кифера хутур
Зи чулав чӀарар
Надинж шагъвардин
Къугъвазва сиве.

Хуъре март ава
Къе уях хъайи,
Зани сес кутан
Манидик Чилин.
Чна салам гун чаз:
«Сабагъ хийир!»
Къецихъ март гала
Руъгъ ийиз чими.

Яргъи авурла
Рагъинал къве гъил —
Лацу перемда
ЦӀразва беден.
Ша, гатфар, гъахъа
Зи хуруз жегъил:
Са чими сел хъуй
Шаирдин дердер.

* * *

Къакъан гару жикІид валар чалзавач,
Къакъан гару цавухъ галаз къалзава:
АлтІушайла харун цифер ракъинал
ЦІайлапанар хура туна гьалзава.

ГЫССЕР

Сефил я зул.
Ван къачунва
Марфадин цик чІерейри.
Секин я зун,
Игис хъана
Зи пенжердин шуъшейрив
Чуплах тарал
Зурзазва пеш
Текдиз хилел аламай.
Къайи гарал
Ишезва тар
Гатфарихъ вил г҃ламай.
Мад сиристав...
Яргъай кІевиз
Гугрумарна рельсери.
Агъ, вучиз зав
Секинсузвал
Вугузва кье гьиссери?
Зи хиялар
Катна, катна
Поезд фейи терефдихъ...

ЙИФЕН ЭХИР

ШенпІи хьтин хьипи варз
Ацукьнава чІередал.
Чепелукьар хьел кутаз
Къугъваз шуькІуь ченедал.

Чепелукь туш, са гьед я
Ярарихъай катзавай:
Варз ракьинин шагьид я
Цавун варциз гьахъзавай.

Чинай цифер акъудиз
Килигна варз синелай:
Алахънава жагъуриз
Квахъай гьетер чилелай.

ЗУЛУН КФИЛ

Зулун йиф я, перишан йиф сефил тир,
Варз цифери гьалзава хьи къузадик.
Амма рикІел сесер гьизва кфилдин
Дал къавахдин гьамлу, яргъи сузади.

Зун пенжердай акъатзавач, аял хьиз,
Мус хквен гад мад рикІера ифин тваз?
Чубан гада хквезва зи хиялдиз
Къакъан синел хкаж жезвай кфил гваз.

Агъ, цав гъикъван вили ятІа,
Вир хъиз ава такъанвай.
Белки варзни сини ятІа
ГъакІ муркІадик ккІанвай!

Вучиз заз къе ахвар къвезвач,
Вилер цава къекъвезва?
Хъфей зулни секин жезвач:
Йифди чІере ишезва...

МИРГИ ГЪАЛАР

Мирги гъалар гапІал-гапІал
Ипекар хъиз аквазва.
Кстах гару жикІид валал
Келегъаяр хразва.

Махарик квай са руш тахай
Ишезва сар гиневаз:
Дал валарал вегъезва сар
Гару вичин хура тваз.

Вили вилер вирер хътин,
Хъуьтуьл канаб—кифер я.
Хъуьхъвер яру ичер хътин,
А руш гъикъван иер я!

Ам зи гуьзел аялвал хъиз
Хкетрай мад хтанва,
Гъавиляй багъ, булахдин яд
Сун чІунарай ацІанва.

ЗУЛ

Пешер экіяй жезва чилел —
Инсафсуз я зулун гар.
Багъдин пипіе хъипи жезвай
Сефил я зи цівелин тар.

Вуч хъанва захъ? Перишандиз
Вучиз текдиз къекъвезва?
Зи дустунин — цівелин таран
Лацу тандал элкъвезва?

Квехъ къекъвезва? Белки зулун
Хъипи хъайи пешер хъиз
Фад-фад фейи аялвилихъ
Заз шадвал тур эквер хъиз?

Ракъинин нур аруш жерла
Къвез чигедин стІалра,
Къайи булах рахадайла
Вили-вили ккІалра,

Шуьткъуьрайла назик цуьквер
Мукъаятсуз камари,
Ву-в-в ацалтна къал къачурла
Суза ийиз гарари.

Вучиз зи рикІ гагъ дарух жез,
Гагъ шадвиляй къудгазва?
Куьлуьз къвазвай марфадани
Гуьрчегвал куьз аквазва?

Цівелин пешер кІвахъзава зал
Секинриз кІанз зи рикІ, зун.

За вуч вавай гуьзетзава,
Ци алукай хьипи зул?

ХКВЕЗВА ЗУН СЕРДЕНДИЛАЙ

Яру перем кIунтIак туьхъуьз,
КIвачерик шим рахаз къурай
Хквезва зун дагъдай хуьруьз,
Манини захъ галаз хьурай.

Бубад хуьзвай суьруьйрал мад
Мугьман хьанвай зун къе, женжел.
Гагъ са кIел къаз, гагъни масад
ПIагъ гун хьана авай пеше.

«Дири ая,— лугъуз,— и кIел», —
Зазни гана бурма кIватIаш.
Хьвер къугъвазвай бубад сивел,
КIел къужахда жезвай агаж.

Хквезва зун сердендилай
Бубад патай саламар гваз,
Куьрпе кIелен бедендилай
Саламатдиз капар чIугваз.

Диде хеб хьиз, шагьвар аку,
Къвез гуьгъуьниз япал шедай.
Зани къада чумахъ какур,
Зунни викIегъ чубан жеда.

Яру перем кIунтIак туьхъуьз,
КIвачерик шим рахаз къурай,
Хквезва зун дагъдай хуьруьз,
Манини захъ галаз хьурай.

ДИДЕДИЗ

Диде, диде, на лугъузва,
вун рикІелай алатна зи,
Диде, диде, на лугъузва
зун кІваливай къакъатна ви.
Зун тар хъана, жегъил, гуъзел,
экъечІнава дуъньядиз, тек,
Бес, азизди, гуъзел тараз
хайи дувул тушни герек?
Зи гъар са пеш юлдаш хъанва
рагъ хъичезвай цавухъ галаз,
Ва гъар са нур, за кІватІ авур,
апайзава за вахъ галаз.
Гъич рикІелни тагъайтІани
вин — дувулрин зегъмет четин,
Къуй атІурай къарубуру
чна хвейи бегъер ширин.
Вун дувул я, чилин хура
зи шад уьмуьр башламишай.
Вун дувул я са захъ гелкъвей
чимни миже гуз гъамиша.
Лагъ, ви шуькІуь, къурай тупІар
ухшар тушни дувулриз бес?
Дертлу пешер, къиб хкІурла,
ви капарал шедачни къвез?
Турар хътин цІайлапанри
курдайла гад вегъез векъел,
Вун я, диде, лугъурди заз:
«Акъваз мягъкем харун рекъел,
Гъи патахъ ич тухвайтІани
селдин хура гарари серт
Чи уьмуьрар давамдачни
бес, зи бала, цилери бед?»

ХУЪРЕ ЮРГЪ

Серин хъана цавар мад,
Амма кьенач зегъемвал.
Катзава кIек чапрасдиз
Тик акъвазна цIакулар...
ЦIайлапанри кьуълерна
Ялавдавай синерал.
Са стIал... Къвед...
Жедани
Сан гьисабиз стIалрин?
Ишехъна цав эхирни
Къагъур атай аял хъиз.

Яргъивуна лацу гъил
Жегъил руша пенжердай,
Яр алахай цуькверин
ГетIе кьуна марфадик —
Вилер шуькIуь рекъелла
Хуьруьн кьилихъ катзавай:
Векъевай яр хквезва
Мегъуьн пешер кьилеллаз...

АНАРДИН БАГЪ

Тарарин юкъваз ахмиш хъана рагъ,
Ахъаз тунва за чIехи пенжерар.
Им заз хъуьрезва, и анардин багъ,
Вунни зи патав гвачирла, зи яр.

На зун гекъигнай и багъдив тIарам
Йифди хилера рахадай билбил.
Ваз акурвал, чан, цуькведамач ам,
Жегъре анарда битмиш жезва цил.

Гила зулун багъ умун я йифиз,
(Билбилдихъ вичин хъанватІа хзан?!)
Зунни чи сир твай, ахварал тефиз,
Вил алаз ава бегъердал таза.

НА ЛАГЪАНА

На лагъана: «Зун шаир туш
Кесиб чІалай жавагъир къаз.
Зун кІан ятІа, ам, лезги руш,
Зи вилерай жагъур жуваз.
Авуна заз, агъ, а гъилер! —
Кинерикай зегъем тангар.
Къев гекъигда, лугъуз, вилер
Какахънавай гъуьлуьн рангар!

Гила серин кутаз чиник
ЛагъайтІани агъур гафар,
На зун патал живед кІаник
Хуьзва цуьквер, хуьзва гатфар.
Хъилер ийиз гъикъван на пел
ЧІурайтІани, играмиди,
За кисна ваз гуда темен
Къве цІарцІик квай Саадидин!»

* * *

Агъ гатун йиф! Туькьуьл ниэр явшандин.
Камари хъиз алмасрава вацІун чІул.
Дал къавахди кІукІ хкажна явашдиз
Цавун пата экъуьрзава псид кул.

Зун пенжерда акатнава фикиррик.
Вацра яйлух эКІяна зи кѣужахра:
Ярдиз савкѣат ийизва за шииррин,
Амма за ваѣ, шагѣварди ам хутахрай.

Вун вуѣ патал умун я кѣе, гатун йиф,
Ярдин тІварни кихѣдайла чинеба?
Гар, ялгѣуздиѣ туна вичин лацу циф,
Зи хурудал секин жезва, гѣиллебаз.

МУѢГѢУѢББАТДИКАЙ БАЛЛАДА

Пенжердай мурз кѣалурзавай
Вацра зи руѣгѣ ракѣурзава:
КІан я уртаѣ сир ийиз,
Яр вуѣ ятІа чир ийиз.

Хѣанва зи дуѣт — жегѣил кѣавах —
Пешер вегѣез теспача:
Авунва зун вацра дуѣстагѣ,
Я рахкуруиз жезвач ам.

Инсафсуз варз, зи ваѣт вав гва,
Зи секинвал, кѣавах, вав гва.
Ахѣайда за чІулав киф —
Кѣуй яргѣи хѣуй зулун йиф!..

Пехил гарни гѣелек жезва,
ЧКІай пешер тваз гине.
Ахмакѣ кѣавах, вун куѣз шезва?
Яр ксанва, кис, минет.

...Вили синел — аквазва заз —
Нажах хъана аватна варз.
Югъ! Вун къвезва дуван гваз,
Зун — ашкъидин гуъзел саз!

ЛЕПЕДИКАЙ БАЛЛАДА

Къуд пад зурба ва секинсуз океан.
Юргъун тежер лепейрини гъамиша
Гевгьер акваз гагъ чухвазва гъуълуън кІан,
Гагъ рахазва шагъвардив чеб саймишай.

Агъ, са лепе кузва, кузва ракъинихъ,
АлатІани ам цин винел датІана,
Тек са вичиз (лугъуз тежер гъакъидихъ!)
Гана кІан я чимивал, нур атана.

Чуънуъх хъана ам капашда къванерин
Ракъинин яр хъурай лугъуз са вич сад.
Лепе яни? Са кІус яни гъуълерин? —
Зегъемвили сушт авунвай гъвечІи лат!

Ингъе садра, лап яргъара чиливай,
Кап капавай лал рагарин чанахда,
Рагъ атана ялав къекъвез чинивай
Ва къурурна лепе вичин къужахда.

Секинсуз гъуъл, амма къайи эбеди!
РикІ алачни бес ви чими кинерал?..
Ракъинин пІагъ, гайи делі лепедиз,—
Къел алама ифей лацу къванерал...

* * *

Гатун йиф я, вун ксанвач:
Никай шиир кхъизва?
Хъун тавунвай туънт чехирдиз
Зулар-зулар хъипи марф хъиз
Вацра нурар вегъезва.

Зунни ала шехъиз, хъуьрез
Йифди къакъан къаварал,
Гагъ шиирда варз эцигиз,
Апельсиндин шуькIуь чIук хъиз
Ви бокалдин руварал.

* * *

Зун гъуьл я, гъуьл, ваз тийижиз, талагъиз,
Ацукъ къерел тупIарай къум авахъиз.
Зун такабур, са ваз муьтIуьгъ лепе я
Эхир гъидай ви къужахдиз жавагъир.

* * *

Зун къвезва, яр, ви кIвализ!
Гъар камуниз куьруь жезва
Мензилар.
Багъди пешер авадарна
Вегъез са-сад зи гъилиз,
Свасан гъилел вегъедай хъиз

Къизилар.

Зун атана ви ванцел,
«Ахмакъ жемир!» — гафар тийиз
Япалай.

Зун атана къве рикІин яз
Акъваз хъанва ви варцел:
Вуч лугъузва пешини заз
Капалай?

Гатун йикъар яргъи я?
Бес пешини зулал гъизва
Инадар!
Гъа икІ бегъем таниш тахъай
Ракъинихъай регъуь яз
Уьмуьр фена амаз вири
Баядар...

Зун хъфизва ви кІваляй
Вун сефилдиз серин кІвале
Сад амаз.
Зун хкведа, ахпа къачу
АцІай гичин зи гъиляй,
Алудмир сив къанихзамаз,
Яд амаз!

ЧАЙКА

Жузамир, гъикъван зун къекъвена
Буна аквар сятерихъ, кІаниди.
Атай зун хъфизвач элкъвена:
Жагъай сят тахъурай са зиди.

КІусарна теменриз зи шад сят
Вахъ галаз за ам къе апайда.

Хъуй масад ажугъдив цІраз яд,
Хуьрай зун дапІардихъ — гьатайтІа!

Лугъузва: цуьк жеда кІур гайи,
Лугъузва: ич жеда аватай.
Чайка я! Чайка, муг дар хьайи,
Эхирни къужахра цав гьатай!

Алат тІун, зун къурбур гьалкъада
Адетрин, къанунрин, сирерин,
Уьмуьрдиз вил вегьез агъадай,
Хъун тавур пияла вилерин.

Азизди, тамир зун варарихъ,
КІан жемир вазни зи гуьгуьл хаз.
Галукьда чІулав циф луварихъ —
Амма зун михьи я, къадач пас.

ЯтІани, секинсуз рцІамар
АкуртІа садра ваз хатадай,
РикІел гьваш лувар, зуз кумазмай
Хтайла сифте яз гьавадай.

* * *

На лугъузва, зибур вири къугъун я,
РикІе вахъай чуьнуьхзавай сир аваз.
Агь, кІаниди, види гьакІан лугъун я,
Вахъни сирер авачирди чира заз.

Зи къугъунрик вунни квачни аял хьиз,
Сирке хътин ашкъи течир бахтавар?
Зазни чидач, чи къад яни, цІикъвед йис,
Чун гатфарин цуьк кьилеллай багъдава.

Вун катзава и бед захъай чуьнуьх жез,
КІараб хъанва чил зи зиринг кІвачерик:
Зун къекъвезва циквед саврух къуьнуьхъ шез,
Вун киснава къугъваз шазан ичерив.

Акурлани куьз хъфизвач зун пендал,
Мад элячІна физва туькьуьл накъвар хуьз?
Перем хъана Чилин къецІил бедендал
Аватзава цуьквер къезил агъар хъиз.

Гатфарин цуьк булут хъана цаваза,
Зун къекъвезма ви ичерал пехил шез.
Акурлани лугъузвач за, табзава:
Заз кичІе я и къугъунин эхир шез.

БУБУЙРИН ЧУЬЛ

На гуьзетна: къуьд хъфейла и къайи,
Са вун жеда зи гатфарин нурарик.
Амма лацу япагъанар на гъайи
Са пайна къе пІинид багъда тарариз.

Вун килигмир зи вилериз ялвариз,
Куьз кІан я ваз зун вид хъана эбеди?
Са къужахар бес жедани гатфариз
Цавун кІаник сел кутунвай цуькведин?!

На лугъузва, ви рикІ дар я, туькьуьл я...
Зи деливал мад садазни сир тахъуй:
Зун—са рагъ я, зун—гатфарин гуьгъуьл я,
Зи гъар са цІар бубу хъана чуьлда хъуй!

КЪИЛЕР

Людмила Гьамидова

Икрам . . .	6	Лал межлисдин къу-	
Заз КIанда . . .	6	нагъда	22
Дишегълийриз . . .	7	Булах	22
Тахъуй	8	Ви тIварни заз таниш	
Гуьмбет	8	туш	22
Партия	9	Вун къаншардиз ата-	
Чил ва инсанар . . .	10	най	23
Лагъ	10	Тахсир вуч я зи? . . .	24
Эсер я	10	Муркни, чигни, цуьк . .	24
Къисметар	11	Ви бегъердал	26
Зун хайи чил	11	Къайда я	27
Зун фяле я	12	Зи гъед	27
Са рехъ	13	Гъинва вун	28
Инсан тахуй чилел		Вунни зун	29
гъейрат авачиз . . .	13	Ви хъвер	29
Заз гъикI жеда . . .	14	Яни	30
Вишни шим	14	Вун паталди	30
Гъахъни батIул . . .	15	Умуд жеда	30
РикI	15	Ягъаз хъанач	31
Шемер	17	Хъипи ранг	31
Ярар-дустар	18	Лагъ ашкъидин сесинал	31
Зи ачух рикI	18	КIандач заз	32
«Гада-руш»	19	Къветер	32
Жегъилвал зи	20	Ничхир	33
Женг	21	Ашкъидин рангар . . .	33
		Бубуяр	33

Пакизат Фатуллаева

КІам	36	Хквезва зун серденди- лай	52
Диде, марф, Чил	36	Дидедиз	53
Каспидин кьерехдал	37	Хуьре юргъ	54
Ичер — бокалар	39	Анардин багъ	54
Къуьлуьн твар	40	На лагъана	55
Чатун сирер	41	«Агъ гатун йиф! Туь- къуьл ниэр явшан- дин...»	55
Леле	42	Муьгъуьббатдикай бал- лада	56
Къакъан цифер	43	Лепедикай баллада	57
Чагай нуькІвер	44	«Гатун йиф я, вун ксан- вач...»	58
Зи мани	44	«Зун гъуьул я, гъуьл, ваз тийижиз, тала- гъиз...»	58
Музыка	46	«Зун къвезва, яр, ви кІвализ...»	58
Зи хуьр ксанва	46	Чайка	59
Гатфар	47	«На лугъузва, зибур вири къугъун я...»	60
«Къакъан гару жикІид валар чалзавач...»	48	Бубуйрин чуьл	61
Гъиссер	48		
Йифен эхир	49		
Зулун кфил	50		
«Агъ, цав гъикъван ви- ли ятІа...»	50		
Мирги гъалар	51		
Зул	51		

С (Лезг)
Г 18

© Дагкнигоиздат 1975

0—7—3—4
1975

Г а м и д о в а Л.
Чигни цуьк. — Ф а т у л л а е в а П. Бубуйрин чуьл. Махачкала,
Даг. кн. изд-во, 1975.
64 с.

С (Лезг)

Г а м и д о в а Л.
Роса и цветок

Ф а т у л л а е в а П.
Маковое поле

На лезгинском языке

Редактор М. Шихвердиев. Художник Э. Керимов. Художественный редактор Е. Омельченко. Технический редактор З. Халитова. Корректор М. Бабаева.

Сдано в набор 23/I-1975 г. Подписано в печать 5/V-1975 г.
Форм. бум. № 1 70×108¹/₃₂. Бум. л. 1,0. Печ. л. 2,0. Усл. печ. л. 2,8.
Уч.-изд. л. 2,0. С 02322. Тираж 2000. Цена 21 коп.

Дагестанское книжное издательство Управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров ДАССР, Махачкала, ул. Маркова, 55. Зак. 71.

Типография им. С. М. Кирова Управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров ДАССР, Махачкала, ул. Маркова, 51.